

Mitä onnellisuus oikeastaan tarkoittaa ja mitä ongelmia erilaisiin onnellisuustilastoihin liittyy?

Toimittaja Heli Kyläinpää

Haastattelussa historiantutkija Tuomas Tepora

Toimittaja Heli Kyläinpää:

Eli historiantutkija Tuomas Tepora tuota mitäs oot mieltä näistä onnellisuusmittareista. Suomi on nyt nimetty jo seitsemänä vuonna maailman onnellisimmaksi maaksi. Kuvaako tämä tulos mielestäsi suomalaisten elämää?

Tuomas Tepora:

No varmaan kokonaisuudessa tuskin, mutta se on vähän semmoinen tilanne, että mun mielestä ongelmallinen tää tämmöinen mittari, että tota suomalaiset selvästi ovat jollakin tavalla sinut semmoisen tietynlaisen onnellisuuskäsityksen kanssa. Eli kun näähän mitataan siten, että tota ihmiset saavat itse arvioida tätä asteikolla yhdestä kymppiin tai näin poispäin niin suomalaiselle tämmöinen onnellisuus on selvästi asia, mikä on helposti ruksittavissa. Että tota mä en tiedä sitten mittaako se varsinaista onnellisuutta sinänsä, että miten onnellisuutta oikein voi mitata.

Nythän, jos esimerkiksi tarkkailee tän päivän uutisia, mediaa, tiedotusvälineitä niin tuntuu, että koko aika on Suomessa jonkinlainen pieni tämmöinen paniikki ja kriisi päällä ja tota asiat on kauheasti menossa huonompaan suuntaan, ja sitten samaan aikaan suomalaiset on kuitenkin maailman onnellisin kansa. Että kyllähän tuossa tietenkkin kuitenkin tietynlainen ristiriita on tässä suomalaisten niin kun omissa käsityksissä ja sitten siinä käsityksissä, mitä esimerkiksi poliitikoilla, tietyillä päättäjillä ja myös sitten medialla on siitä, että mitä suomessa tapahtuu.

Tää, että tietyillä mittareillahan Suomi ei välttämättä vaikuta kauhean onnelliselta kansalta verrattuna esimerkiksi tämmöisiin lähiverrokkeihin niin kun esimerkiksi muihin pohjoismaihin tai muihin Länsi- Euroopan maihin, eli esimerkiksi nyt joku väkivaltarikollisuus on täällä vähän niin kun suurempaa kuin se on muissa pohjoismaissa, tai Länsi-Euroopassa itsemurhat eivät ole suomessa ihan niin kun kaikkein alhaisimpia maailmassa ja näin poispäin. Että tässä on siis tää on tämmöinen niin kun kysymys, joka on hankala ja tää on helppo. Tää on myös äärimmäisen helppo kyynisesti kritisoida, että tota täähän on tämmöinen tietynlainen poliittinen mittari.

Toimittaja Heli Kyläinpää:

Joo ja no mitä sitten luulet, onko suomalaisten käsityksissä onnellisuudesta löydettävissä joitakin kulttuurisia piirteitä, jotka eroaa näistä muiden maiden vastaavista käsityksistä?

Tuomas Tepora:

No siis aivan varmasti on. En mä nyt tietenkään voisi sanoa, että kun mun on hyvin vaikea niin kun hahmottaa tätä, mitä tää onnellisuus tarkoittaa sillain suomalaisillakaan. Mä luulen, että se liittyy enemmän semmoiseen tietynlaiseen tyytyväisyyteen pikemminkin kuin onnellisuuteen. Ja sitten sen lisäksi tää, tai siis että se tyytyväisyys on Suomessa ehkä tietyssä mielessä, Suomihan on kuitenkin maa, joka kansainvälisessä vertailussa on toki suhteellisen tasa-arvoinen. Tuloerot eivät ole valtavan suuria. Ne ovat toki sieltä 90-luvun lamasta lähtien kyllä kasvaneet, mutta silti kansallisessa vertailussa aika tasaisia. Hyvinvointivaltiokin on pitkään ollut vielä ihan toiminnassa ja vaikka ja edelleenkin, vaikka sitä toki tässä nyt julkista rahoitusta edelleen leikataan ja väestö vähenee. Eli haasteita sinänsä on. Eli tässä on tämmöisiä, ehkä semmoisia isoja yhteiskunnallisia sosiaalisia piirteitä, mitkä tekevät suomalaisista suhteellisen tyytyväisiä elämäänsä.

Mutta että tota sitten tässä onnellisuuden käsitteessä annetaan siis sellaista vähän erikoista siis siinä mielessä, että tota onnellisuushan ei välttämättä, täähän on enemmän filosofinen kysymys, että onko onnellisuus sinänsä varsinaisesti mikään päämäärä, vaan pitäisikö sen pikemminkin olla vaan lopputuote tai sivutuote jostain elämästä, joka on merkityksellistä? Onnellisuus on hirveän myös subjektiivinen käsite ja sitähan tässä mitataan, ja se on mun mielestäni mielenkiintoista. Objektiiivisilla mittareilla on sitten taas tosi hankala aina asettaa asioita tietynlaisiin niin kun arvoasteikkoihin. Ja että tässä törmätään niin kun todella isoihin tämmöisiin niin kun metodologiin haasteisiin, kun aletaan sitten tätä onnellisuutta purkamaan niin käsitteenä kuin sitten tota kokemuksena.

Toimittaja Heli Kyläinpää:

No näetkö sitten ongelmia siinä, että maailman tässä onnellisuusraportissa mitataan ja vertaillaan tätä onnellisuutta maiden välillä?

Tuomas Tepora:

Niin siis täähän on tietenkin ilmeisesti vaan yks tämmöinen erilainen siis tää Maailman onnellisuusraportti, mut sitten on erilaisia muitakin tämmöisiä indeksejä, millä näitä mitataan ja aikoinaanhan oli joku Bhutanissa tai jossain oli joku niin kun brutto-onnellisuusaste, että tota nää on tällaisia. Tässä on ehkä ongelmana just se, että

onnellisuudesta ollaan, on tehty tavallaan tämmöinen niin kun kulutushyödyke, jolla sitten pystytään myös markkinoimaan tai ainakin yritetään markkinoida tiettyjä tota elementtejä. Tehdään suomesta maailman onnellisin maa ja mutta että ongelmahan on tässä se, että se ei selvästi nyt tää onnellisuus myös semmoinen asia mitä sitten tota samaan aikaan ehkä ollaan pyritty hyödyntämään siinä, että houkutellaan tänne vaikka tämmöistä tota koulutettua, taitavaa työvoimaa. Tulkaa tänne maailman onnellisempaan maahan, mutta sitten on myös iso osa suomalaisia, jotka ei suinkaan halua tänne maahanmuuttajia.

Ja onnellisuus on siis tämmöinen niinku hyödyke, joka halutaan pitää itsellä, sitä ei halutakaan jakaa muille ja tää on ehkä tää tämmöinen ongelma näissä tämmöisissä mittareissa, että nämä tota muuttuvat tämmöisiksi tavallaan niinku moraalisen tai tunteellisen ekonomian välikappaleeksi.

Ja sitten tietenkin se sitten myös se, että kun aletaan vertailla jotain maita sinänsä keskenään, niin sehän on tietenkin vähän keinotekoista, koska näiden tiettyjen maiden sisällä nyt on aina väestöryhmiä, yksilöitä, jotka eivät koe olevansa onnellisia ja tota, että minkä takia juuri sitten tietyt maat on tää niinku yksikkö, mitä verrataan toisiinsa, että siinä on siinä on monia haasteellisia kysymyksiä.

Toimittaja Heli Kyläinpää:

Miten sitten kulttuuriset ja historialliset tekijät, voivatko ne vaikuttaa siihen, miten eri maiden asukkaat vastaavat onnellisuuskysymyksiin?

Tuomas Tepora:

No siis joo hyvä kysymys voi aivan varmasti voi, mulla ei ole todellakaan mitään tyhjentävää vastausta. En sitä silleen tunne, mutta siis sehän on ihan selvää, että onnellisuus varmasti on kulttuurinen käsite tai niinku tunnehistorioitsijat puhuu tämmöinen niinku eräänlaisen tunneregiimin yks osa alue, missä onnellisuudesta tulee tavallaan tavoiteltava, selkeä päämäärä. Ja tää on niinku mä tossa aiemmin jo vähän niinku viittasin siihen, että onkohan se onnellisuus sitten se kaikkein niinku paras, oleellisin päämäärä ihmiselämässä, vai pikemminkin se tietynlainen merkityksellisyys tai se, että kokee tekevänsä jotain merkityksellistä, ja sitä voi sitten olla myös onnellinen tai olla olematta.

Sitten myös se, että onnellisuus tuskin on mikään pysyvä olotila myöskään, eikä sen ehkä kuulu ollakaan sitä, että on aika vaikea tuntea itsensä onnelliseksi, jos se ei ole ikinä ollut

onneton. Ja tääkin on mun mielestä semmoinen niinku asia mitä pitäisi miettiä. Että tota, että ehkä se onnellisuus onkin nimenomaan parhaimmillaan semmoista tietynlaista tyytyväisyyttä pikemminkin tai jonkinlaista tasaisuutta.

Siihenhän tietenkin voidaan ajatella, että suomalaisilla on tällaista jonkinlaista kulttuurista pääomaa tämmöiseen tietynlaiseen tasaisuuteen. Suomessahan on tää hyvin vahva historiallinen konsensushenki olemassa, pyrkimys jonkinlaiseen yhteisymmärrykseen. Suomessahan on hyvin vähän sellaista, Suomihan ei ole mitenkään jakautunut maa kuitenkaan historiallisessa mielessä, että nää tietyt erot yhteiskuntaryhmien välillä, poliittiset erot, ne eivät siis suinkaan ole olemattomia, mutta ne eivät välttämättä ammota apposellaan, että tässä on tällaisia ehkä just semmoisia piirteitä, mitä mä näkisin, että on tota ehkä just selkeästi avittavat suomalaisia tässä onnellisuuskyselyssä.

Toimittaja Heli Kyläinpää:

No niinku aiemmin sanoit, että tää onnellisuus on vähän sellaista ehkä tai onnellisuuden mittaaminen on vähän keinotekoista. Niin onko se ylipäätään sun mielestä hedelmällistä mitata onnellisuutta?

Tuomas Tepora:

Mä en haluaisi olla liian niin kun tavallaan kriittinen ja kyyninen tässä asiassa, että tota miksei sitä voi mitata. Kyllähän se varmaan jotain kertoo, jos me tai kuten nyt tehdään tällaisia onnellisuuskysymyksiä asteikolla yhdestä kymmppiin, jossa laitetaan maailman maita rankingiin, että kyllähän se niinku jotakin kertoo. Se ei välttämättä loppujen lopuksi kerro onnellisuudesta sinänsä, mutta se just voi kertoa jostain tällaisesta tietynlaisesta perustyytyväisyydestä.

Mutta en mä nyt näkisi sitä kauhean hedelmällisenä tapana, että siitä voi oikeastaan tehdä hirveästi mitään kovin pitkälle meneviä johtopäätöksiä ja just se, että onnellisuus on, se on niin monipuolinen asia. Että onnellisuuttahan voi kokea myös, siis monet ihmiset voivat olla onnellisia hyvin ns. vaatimattomissa, jopa totalitaarisissa yhteiskunnissa, jos he vaan niin kun eivät tota joudu tekemisiin niin sanotun bruttaalin hallinnon kanssa, miten monessa tämmöisessä totalitaarisessa yhteiskunnassa ihmiset pyrkivät tekemään.

Elikkä mitä onnellisuuteen vaaditaan missäkin olosuhteissa, jos me ajatellaan jotain

perinteistä Maslowin tarvehierarkiaa, että tota useinhan sitä mieltii, että tämmöisissä vauriissa länsimaissa on hyvin vaikeaa jopa olla onnellinen, koska tavallaan on hyvin vaikea olla tyytyväinen mihinkään. Kun taas sitten tota tilanteessa, jossa tota joutuu kuitenkin laittamaan energiaa enemmän perustarpeiden tyydyttämiseen, niin se onnellisuus voi kenties tulla vaatimattomalla tasolla ja sen takia tää on niin tota kulttuuri- ja yhteiskunta- ja aikasidonnainen juttu, että siinä mielessä tämmöisillä universaaleissa mittareilla mitattuna niin tässä ei kyllä kieltämättä ole hirveästi mitään järkeä.

Toimittaja Heli Kyläinpää:

No entäs, jos mietitään suomalaisten onnellisuutta, niin onko historiassa ollut hetkeä tai ajanjaksoja, jolloin suomalaisten onnellisuus olisi ollut erityisen korkealla tai matalalla?

Tuomas Tepora:

No tota no selvästi se nyt ainakin viime vuosina on ollut hyvin korkealla mittausten perusteella, mutta kun just tossa äsken sanoin, että se ei välttämättä ole kauhean tota järkevä toi mittari niin täytyy sanoa, että tätä kysymystä niin tähän on täysin niinku mahdoton vastata mitään niinku kauhean silleen järkevää. Mutta voidaan kyllä sanoa, että niinku kyllä se nyt varmaan niinku aika matalalla se onnellisuus on niinku keskimäärin ollut esimerkiksi toisen maailmansodan aikana tai sisällissodan aikana ja näin poispäin.

Ajatellaan sitten vaikka läheisin tämmöinen kriisiviitepiste Suomen historiassahan lienee nyt 90-luvun alun lama-aika. Ja tota työttömyys oli liki 20 %. Mä luulen, että niinku valtaosa näistä työttömistä varsinkaan pitkäaikaistyöttömistä tuskin oli kovin onnellisia. Samaan aikaan kuitenkin täytyy muistaa, että 90-luvulla esimerkiksi itsemurhien määrä aleni koko aika, että se oli lähtenyt alenee jo silloin 80-luvulla ja se jatkoi alenemista, niin voidaanko tästä nyt tehdä sitten jonkinlainen päätelmä, että tota suomalaiset lama-aikana olivat onnellisempia kuin 80-luvulla. No ei varmasti voida.

On varmasti aikakausia Suomen modernissa historiassa eli viimeisen reilun 100 vuoden aikana, jolloin suomalaiset ovat olleet ehkä keskimäärin tyytyväisempiä elämäänsä johtuen ehkä siitä, että asiat ovat olleet tasaisempia. Mutta sitten taas toisaalta niissä sota-ajoissakin on hyvin merkittäviä juttuja. Ajatellaan esimerkiksi talvisodan aikaa. Se talvisodan henki, sehän yhdisti ihmisiä. Ulkoinen vihollinen, ulkoinen kriisi yhdisti ihmisiä. Se ei todellakaan ollut, sitä ei voi pitää hauskana aikana, mutta se antoi ihmisille hirveästi merkityksiä ja tota siitä jopa aikalaisetkin jo kirjoitti ja tavallaan niinku nostalgisoi sitä talvisodan henkeä, kun se myös aika nopeasti katosi mielistä. Että kyllähän sitä voi

kriisiaikanakin voi löytyä mitä ihmeellisimpiä tämmöisiä joukkohengen, yhteishengen ilmentymiä, että tää on todella monipuolinen asia ja sen takia tämmöisillä yksipuolisilla mittareilla niin ei kyllä ole mun mielestä hirveästi virkaa.

Ja oikeastaan ehkä tämmöinen onnellisuus jonkinlaisena mittarina on nimenomaan hyvin tämmöisen niinku tietyn modernin ajan tuote. Että tota ei sillä ajatus jo jonkun onnellisuuden mittaamisesta jossain agraarisuomessa kuulostaa niinku tavallaan aika älyttömältä. Että tota näin ja sitten just tää, että jos me ruvetaan mittaamaan siis kaupungistuminen ja teollistuminen nää on aivan aivan tota ilmiselvästi lisännyt ihmisten materiaalista hyvinvointia. Jos me mitataan sitä nyt esimerkiksi lääketieteen kehittämällä, eliniänodotteen kasvamisella, vauraudella, paremmalla ravinnolla, ylipäättänsä kehittyneemmällä kulttuurilla, jos ajatellaan nyt kaupunkikulttuuria tällaisena uuden luomisen alustana, jossainhan on semmoinen tietynlainen raja, että voidaan ajatella ihan selkeästi, että tota tietty tämmöinen niinku materiaallinen hyvinvointi aivan varmasti lisää, jos se ei nyt ehkä sitä onnellisuutta sinänsä niin ainakin tyytyväisyyttä omaan elämään.

Toimittaja Heli Kyläinpää:

No ootkin verrannut tätä onnellisuutta tyytyväisyyteen ja ehkä semmoiseen hyvinvointiin niin mitä onnellisuus nykypäivänä oikeastaan tarkoittaa?

Tuomas Tepora:

No se onnellisuuden käsite on just jotain sellaista, että se on se vähän ehkä välillä tökkii mua johtuen siitä, että onnellisuus näissä kyselyissä tarkoittaa selvästi jotain sellaista, että se on eräänlainen no vähän niinku kulutusyhödyke, jolla markkinoidaan tietynlaista elämäntapaa ja tyyliä. Ja näihin onnellisuuskyselyissä on myös usein kova lobbaus päällä, että saadaan niinku tiettyjä näkökulmia mukaan ja näin pois päin.

Kyllä onnellisuus tarkoittaa ehkä siis jotain myös sellaista, parhaimmillaan jonkinlaista tilsyyttä. Mut sitten mä näin myös tämmöisen ukrainalaisen dokumentin, jossa siis kuvattiin hyvin vakuuttavasti sitä Ukrainan yhteiskunnallista todellisuutta nyt sodan aikana näyttämättä yhtäkään kuollutta ruumista, mutta kuitenkin nimenomaan tota kuvattiin sitä todella vakuuttavasti sitä kuinka lukiolaiset pohtivat, voivatko he olla onnellisia maassa, joka käy sotaa ja voivatko he suunnitella siellä tulevaisuutensa ja tota kuullaan niinku ihan ensimmäisiä noita hätäpuheluita silloin, kun sota alkoi, että mitä nyt tapahtuu ja ihmiset ovat epätietoisia ja näytetään sankarin hautauksia ja ollaan myös ruumishuoneella, jossa

tutkitaan jotain niinku ruumiista, joka on niin silpoutunut, että sitä on hyvin vaikea selvittää hänen niinku henkilöllisyyttään, näyttämättä toki sitä ruumiista mitenkään ja tällaista niinku hurjaa meininkiä. Niin mä rupesin miettimään, että onkohan toi nyt kuitenkin tietynlaista onnellisuutta se suomalainen todellisuus, missä ei tarvitse elää tuommoisessa kuolemanvaarassa ja pelossa siitä, mitä omaisille tapahtuu koko aika.

Ja sitten samaan aikaan siitä ukrainalaisesta dokumentista välittyy myös hyvin se, että monille ihmisille sitten kaikesta kauheudesta huolimatta siinä oikeudenmukaisuuden kokemuksessa, että he taistelee niinku oikean asian puolesta on jotain todella merkityksellistä. Se ei ole ehkä onnellista, mutta se on merkityksellistä ja tää oli mun mielestä tämmöinen, että se siis onnellisuus on ehkä käsitteenä just jotain sellaista, joka parhaimmillaan on just semmoista tietynlaista elämän tylsyyttä sitä, että voi oikeasti suunnitella asioita, voi suunnitella tulevaisuutta, voi nähdä sen tulevaisuuden. Näin mä näkisin.